

УДК 792.57:78.036.9

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/60-2-9>

Павло ЗІБРОВ,
orcid.org/0000-0002-3537-5860
народний артист України, професор,
завідувач кафедри естрадного співу
Приватного вищого навчального закладу «Київський університет культури»
(Київ, Україна) dianazibrova1@gmail.com

Владислав ЗАЙЦЕВ,
orcid.org/0000-0002-7661-6886
заслужений артист України,
доцент кафедри естрадного співу
Київського національного університету культури і мистецтв
(Київ, Україна) info@vladzaytsev.com

РЕТРО ЕСТЕТИКА В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПОП-МУЗИКИ

У статті окреслено особливості втілення ретро естетики в сучасній українській поп-музиці. Відзначено, що розвиток мистецької практики відбувається повсякчас. Загальна логіка її становлення демонструє наявність феноменів, які дають можливість переосмислити музичну спадщину минулого, виявити її культуротворчий потенціал та сформувати нові твори. Хоч музична культура невинно розвивається, проте в ній можна віднайти чимало відсилань до тих мистецьких практик, витоків яких були закладені у попередні роки. Спостерігаючи за тими музичними явищами, які виникли відносно нещодавно, можна констатувати використання музикантами здобутків культури попередніх десятиліть. Ретро-стиль наразі функціонує як окрема гілка в межах поп-музики. Яскравим прикладом подібного ретро в музиці є намагання гуртами та виконавцями використовувати специфічний саунд, що наближений до звучання різних колективів другої половини ХХ століття, звернення до музичних композицій минулого. Також наслідування можна спостерігати на рівні візуального оформлення сценічних костюмів музикантів. Всі ці чинники дозволяють казати про формування ретро естетики у сучасній поп-музиці. В композиціях українського гурту «Our Atlantic» інтерес до ретро в музичному плані реалізується через звернення до напрямків фанк, соул та диско. Фанк характеризується використанням танцювальних ритмоформул, нерідко у розмірі 4/4. Для нього притаманне акцентування сильних долей такту, доволі прозоре аранжування, де використовуються характерні синтезаторні семпли, гітарні акорди тощо. Вкрай виразною ознакою звучання колективу є застосування головним солістом фальцету у всіх композиціях. Подібне тембральне рішення дозволяє надати особливої легкості звучанню та створити святковий настрій. Візуальний сценічний образ виконавців також ілюструє відтворення стилістики ретро. Їх музичний стиль є таким, що передає традиції здобутків минулих років у сучасній формі.

Ключові слова: фанк, ретро, поп-музика, повторення, соул, стиль.

Pavlo ZIBROV,
orcid.org/0000-0002-3537-5860
People's Artist of Ukraine, Professor,
Head of the Pop Singing Department
Kyiv University of Culture
(Kyiv, Ukraine) dianazibrova1@gmail.com

Vladyslav ZAITSEV,
orcid.org/0000-0002-7661-6886
Honored Artist of Ukraine,
Associate Professor at the Pop Singing Department
Kyiv National University of Culture and Arts
(Kyiv, Ukraine) info@vladzaytsev.com

RETRO AESTHETICS IN THE CONTEXT OF MODERN UKRAINIAN POP MUSIC

The article highlights the peculiarities of the embodiment of retro aesthetics in modern Ukrainian pop music. It was noted that the development of artistic practice is taking place everywhere. The general logic of its formation demonstrates the presence of phenomena that make it possible to rethink the musical heritage of the past, reveal its cultural potential

and create new works. Although musical culture is constantly developing, it can be found many references to those artistic practices that were established in previous years. Observing those musical phenomena that arose separately a long time ago, it is possible to trace how the performers were taken as achievements of the culture of previous decades. Retro style currently functions as a separate branch within pop music. A vivid example of such a retro in music is the attempt of bands and performers to use a special sound that is like the sound of various groups of the second half of the 20th century, an appeal to musical compositions of the past. Observations can also be at the level of visual design of stage costumes of musicians. All these factors refused to say about the prevalence of retro aesthetics in modern pop music. In the composition of the Ukrainian band "Our Atlantic", the interest in retro in the musical plan is realized through the appeal to the directions of funk, soul and disco. Funk is characterized by the use of dance rhythm formulas, often in 4/4. It is characterized by accentuation of strong parts of the beat, a good transparent arrangement, where characteristic synthesizer samples, guitar chords, etc. are used. An extremely distinctive feature of the band's sound is the use of falsetto by the main soloist in all compositions. Such a timbral solution allows you to give a special lightness of sound and create a festive mood. The visual stage image of the performers also illustrates the reproduction of the retro style. Their musical style conveys the traditions of the achievements of the past years in a modern form.

Key words: funk, retro, pop music, repetition, soul, style.

Постановка проблеми. Розвиток мистецької практики відбувається повсякчас. Загальна логіка її становлення демонструє наявність феноменів, які дають можливість переосмислити музичну спадщину минулого, виявити її культуротворчий потенціал та сформувати нові твори. Хоч музична культура невинно розвивається, проте в ній можна віднайти чимало відсилань до тих мистецьких практик, витоки яких були закладені у попередні роки. Спостерігаючи за тими музичними явищами, які виникли відносно нещодавно, можна констатувати звернення до здобутків культури попередніх десятиліть. Яскравим прикладом подібного ретро в музиці є намагання рок-гуртами та виконавцями використовувати специфічний саунд, що наближений до звучання різних колективів другої половини ХХ століття, або звернення до музичних композицій минулого. Також наслідування можна спостерігати на рівні візуального оформлення сценічних костюмів музикантів. Всі ці чинники дозволяють казати про превалювання ретро естетики у сучасній поп-музиці. В тому числі чимало прикладів можна віднайти в українській музичній культурі, хоча дана тенденція не здобувала достатнього вивчення в науковій літературі.

Аналіз досліджень. Питання взаємодії традицій та новацій в історії мистецького розвитку розкривались у публікаціях видатного італійського мислителя У. Еко. Особливості використання в музичній культурі раніше створених тем досліджувалось в статті А. Тормахової, на прикладі римейків. Специфіка музичних стилів, що циркулюють в сучасній музиці, висвітлюються в роботах таких авторів, як М. Смородська та І. Яркіна. Поширення ретро в українській музичній естраді досліджує Р. Шаповалова. Аналізу поняття «стиль» присвячена монографія О. Коннова.

Мета статті – дослідити прояви ретро естетики в контексті української сучасної музичної культури.

Виклад основного матеріалу. Сучасна музична культура представлена низкою виконавців та гуртів. Основною задачею кожного артиста є пошук індивідуального неповторного стилю, що є запорукою успішності та можливості бути впізнаваним на музичній арені. О. Коннов вірно відмічає, що саме стиль є запорукою того, що витвір чи виконавець, якому він притаманний, є індивідуальністю. «Відсутність стилю у цьому сенсі – це невиразність, позбавленість своєрідності, оригінальності, власного обличчя, непомітності на загальному тлі» (Коннов, 2015: 62). Водночас, формування власного творчого обличчя є доволі непростою задачею, при вирішенні якої мають враховуватись як інтереси і смаки самого виконавця, так і публіки. Аналізуючи специфіку розвитку музичної поп-сцени можна виявити певну закономірність, що нерідко напрямки, які межують один з іншим, є діаметрально протилежними. Кожен наступний стиль є відкиданням вже відомого та апробованого. Проте вже із плином часу відбувається процес повернення до тих надбань, які були популярними двадцять-тридцять, або й більше років тому. Умберто Еко (Еко, 1985) вказує на формування нової теорії мистецтва, що притаманна для постмодерну, в якій повторення є ознакою серійності (в широкому сенсі). Тобто повторення є певним базисним принципом. Це притаманно і для моди, як механізму регулярної зміни стандартів одягу, і для різних мистецьких напрямків, в тому числі й музичних. «Явище римейку, а іншими словами повторення, цитування, варіантності та варіативності характерне для музики як виду мистецтва» (Тормахова, 2015: 14). Музичний дискурс формується з відомих лексем, символічних одиниць значення, що ілюструють приналежність до твору, стилю чи певного феномену.

Інтерес до ретро естетики, того, що набуло характер звичного та добре колись знайомого,

притаманний для української музичної культури сьогодення. Причому ознаки цього процесу наявні у багатьох гуртів. Р. Шаповалова робить висновки, що ретро-стиль наразі функціонує як окрема гілка в межах поп-музики. «Відтворення принципів вінтажного стилю, переважання танцювально-пісенних жанрів розважальної культури минулого, зверненість до позавекторного трактування часопростору є особливістю ретро-стилю» (Шаповалова, 2021: 83). Дослідниця вбачає ознаки цього процесу у відтворенні творів представників української діаспори, які мають чітку асоціацію з музикою минулого. Наприклад, такими є твори Богдана Весоловського й Квітки Цісик, що нерідко привертають увагу різних сучасних українських музикантів. Відому пісню «Верше, мій верше» виконувала Іларія, Джамала, Костянтин та інші виконавці. Їх кавер-версії вінтажної композиції є прикладом стилю ретро, принаймні процесу реактуалізації подібних першоджерел.

Ще більш яскраво та наочно процес циркуляції ретро в музичній культурі простежується тоді, коли відтворюється мистецький феномен цілісно. Тобто ретранслюється система ознак, що викликають комплекс взаємопов'язаних значень. Український гурт «Our Atlantic» є прикладом колективу, що використовує чимало елементів ретро у своїй творчості. Специфіка творчих інтенцій колективу проявляється у наслідуванні традицій виконавства, що були започатковані такими колективами, як «Earth, Wind & Fire» та «Jamiroquai». О. Тринько відзначає здобутки ансамблю «Earth, Wind & Fire», адже він став не лише культовим для американської культури, а й для вітчизняного виконавства. «Саме цей гурт сформував основу, на якій виросло чимало сучасних співаків-солістів та колективів сьогодення. Їх музична практика була пов'язана з синтезом різних напрямків, як-от фанк, соул, диско, рок» (Тринько, 2020: 214-215). Основою індивідуального стилю було поєднання розгалужених інструментальних партій, яскравих вокальних ліній та ритмічної пружності.

Учасники гурту «Our Atlantic» звертаються до стильового напрямку фанк. Цей стиль характеризується використанням танцювальних ритмоформул, нерідко у розмірі 4/4. Для нього притаманно акцентування сильних долей такту, доволі прозоре аранжування, де використовуються характерні синтезаторні семпли, гітарні акорди тощо. Вкрай виразною ознакою звучання колективу є застосування головним солістом фальцету у всіх композиціях. Фактично немає прикладів творів, де був би наявний спів на повний голос у низь-

кому регістрі. Подібне тембральне рішення дозволяє надати особливої легкості звучанню та створити святковий настрій.

Ірина Яркіна, досліджуючи особливості розвитку вокально-інструментальних ансамблів у стилі фанк, визначає, що для них притаманні наступні риси: «1) пісенна «шлягерна» основа; 2) ритм як провідний засіб «перекладу» пісні у танець; 3) фоніка електронних інструментів у комплексі з засобами звукопосилувальної техніки, що дає змогу встановити необхідний звукорежисерський баланс, створити стереофонічну картину звучання, спрямоване не на час розгортання музики, а на звукопросторові ефекти (Dolby Surround) (Яркіна, 2016: 8). Всі ці ознаки характерні для музики гурту «Our Atlantic». Учасники даного колективу запозичують не лише традиції західноєвропейських та американських гуртів, а й українських. Особливо відчутним є вплив на їх творчість «вусатого» фанку, який був поширений у 70–80-х роках в українській музичній культурі.

Два альбоми гурту – «Pillow» (2018) і «Час розваг» (2020) та сингли «Чуєш?», «Час розваг (2020) та «Марні Мрії» (2023) наочно демонструють той великий шлях, який було пройдено учасниками. Зміни саунду свідчать про розвиток індивідуального стилю гурту. Легкий танцювальний настрій превалює у композиції «Чуєш?» та інших творах з репертуару гурту. Наспівні мелодії вкрай просто закарбовуються у пам'яті слухача, а ритміка ініціює сферу моторики. Окрім використання елементів фанку, учасники наслідують стилістику соул та диско. Елементи соул здебільшого можна простежити у вокальній манері співака. Здебільшого це ті чинники, що характерні для афроамериканських фольклорних форм. Як правило, вони найбільш часто прослідковуються у приспівих їх композицій. Так соул проявляється у наступних ознаках, як ритмічна основа імпровізації соліста, «свобода від основної ритмічної лінії, яку тримає ритм-група; використання «дьоті-тонів» і звуків з невизначеною висотою; мелодико-інтонаційний зв'язок, поліритмія» (Смородська, 2020: 6). Це також можна розглянути як ще один компонент ретро стилістики, адже соул як стиль та виконавська манера був наявний у творчості «Earth, Wind & Fire».

І фанк, і соул, і диско були започатковані в другій половині ХХ століття та мали неабияку популярність. Для музикантів гурту «Our Atlantic» вкрай важливо показати традиції та продемонструвати їх вплив на сучасність. Учасники колективу можуть використовувати не лише популярні музичні стилі, а й транслювати у власних творах

окремі народні мелодії та інтонації. Причому вони звучать цілком органічно, будучи обрамленими електросаундом, який превалує у аранжуваннях. Формування власної художньої мови цього колективу здійснювалось, починаючи від 2017 року, коли свої перші композиції записали Віктор Байда та Дмитро Бакал. Після розширення складу гурту, до якого додалися Олексій Биков та Сергій Лисов, відбулись процеси остаточної кристалізації стилю. Зокрема такого значення набуло застосування вінтажних синтезаторних семплів. Їх «штучне» звучання, яке вражає своєю несхожістю на акустичні клавішні інструменти, поєднане із чоловічим голосом, що співає фальцетом, створює ті фанк-риси, які нині символізують ретро. Поступово учасники колективу не лише змогли сформувати власний неповторний впізнаваний стиль, а й вийшли на доволі високий професійний щабель, адже прийнявши участь у національному відборі для участі у конкурсі Євробачення-2022, вони були високо оцінені членами журі. Тоді їх композиція «Моя любов» отримала 5 балів від журі, що безперечно демонструє їх здатність формувати контент, який може гідно представляти Україну на світовій музичній арені.

Потрібно зауважити, що про стиль ми можемо говорити тоді, коли існує цілісність усіх компонентів. Не лише музичних, а й візуальних. «Стиль, таким чином, є детермінантною, принциповою властивістю форми, що “розчинена” у всіх її частинах» (Коннов, 2015: 63). Це можна простежити і у діяльності цього українського гурту. Розвитку здобувала не лише музична мова учасників гурту, а й їх візуальний імідж. Якщо у ранніх відеороботах музиканти демонстрували слідування сучасній моді, то починаючи з 2020 року ними активно підкреслюється прихильність до ретро не лише у музиці, а й у костюмах (їх фасоні, матеріалі, кольорі тощо), зачісках, вусах. Візуальний образ учасників найбільше відповідає тому «стандартному» вигляду, який мали музиканти напрямку «вусатий фанк» – це подовжені зачіски типу каре,

твідові костюми коричневого чи бежевого кольору з брюками кльош. Навіть у відеокліпах, в тому числі на пісню «Моя любов», вони обирають простір, що максимально точно відтворює атмосферу, коли фанк чи диско лише починали набувати популярності. Антураж приміщення втілює естетику дизайну готелів 70-х років, яка була поширена в СРСР. Водночас тематика пісень гурту сконцентрована на розкритті важливих та соціально значимих тем (захисту довкілля, аб'юзивних стосунків та ін.), які набули актуальності в сучасній музичній практиці.

Можна відзначити, що звернення до ретро естетики, насамперед, полягає у прагненні максимально точно відтворювати різні компоненти музичної культури. Це проявляється не лише на рівні стилю, а й через використання певних тем чи музичних творів, що були притаманні для попередньої практики. Причому доцільність віднесення феномену до ретро можлива у тому випадку, коли музикант прагне відтворювати старий твір не у новому обрамленні чи стилі тощо. Подібна кардинальна зміна буде означати його перевтілення. Естетизація ретро можлива тоді, коли артист відтворює його із збереженням константних базових ознак. Саме такими характеристика і змальовується стиль, як цілісна багатовимірна система.

Висновки. В українській музичній попкультурі можна констатувати поширення ретро естетики. Даний принцип може реалізовуватись на різних рівнях – через циркуляцію окремих композицій, які були написані упродовж попередніх десятиліть, на рівні стильового музичного «запозичення» та відтворення візуальних характеристик. Естетика ретро майстерно втілюється в композиціях українського гурту «Our Atlantic». В музичному плані це реалізується через звернення до напрямків фанк, соул та диско. Візуальний сценічний образ виконавців також ілюструє відтворення стилістики ретро. Їх музичний стиль є таким, що передає традиції здобутків минулих років у сучасній доступній формі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коннов О. Ф. Історична динаміка художнього стилю. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. 187 с.
2. Смородська М.М. Стиль соул в естрадно-джазовому вокальному мистецтві другої половини ХХ століття. Автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03 – музичне мистецтво; Харківська державна академія культури. Харків, 2020. Сумський державний педагогічний університет ім. А.С.Макаренка. Суми, 2020. 21 с.
3. Тормахова А. Римейк чи варіації? До проблеми розвитку сучасної музичної культури. *Університетська кафедра*. Київ: КНЕУ, 2015. № 4. С. 7–17.
4. Тринько О. «Earth, Wind And Fire»: специфіка виконавської манери. *Матеріали щорічної науково-практичної інтернет-конференції професорсько-викладацького складу, докторантів, аспірантів, магістрів та студентів «Музика в діалозі з сучасністю: мистецькі, педагогічні, комунікаційні аспекти музичної культури України ХХІ століття»*. Київ: КНУКіМ, 2020. С. 214–216.

5. Шаповалова Р. Стиль «ретро» в українській популярній музиці (на прикладі пісні «Верше» Квітки Цісик). *Актуальні питання гуманітарних наук. Міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*, 2021. Вип 44. Т. 3. С. 78–83.
6. Яркіна І. Вокально-інструментальний ансамбль у стилі *funk*: автореф. канд. мистецтвознавства: 17.00.03 – Музичне мистецтво. Харків, 2016. 19 с.
7. Eco U. Innovation and Repetition: Between Modern and Post-Modern Aesthetics. *Daedalus*, 1985. Vol. 114, No. 4, pp. 161–184.

REFERENCES

1. Konnov O. F. Istorychna dynamika khudozhnoho styliu [Historical dynamics of artistic style]. Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, 2015. 187 p. [in Ukrainian].
2. Smorodska M.M. Styl soul v estradno-dzhazovomu vokalnomu mystetstvi druhoi polovyny XX stolittia [Soul style in pop-jazz vocal art of the second half of the 20th century]. Avtoref. dys... kand. mystetstvoznavstva: 17.00.03 – muzychne mystetstvo; Kharkivska derzhavna akademiia kultury. Kharkiv, 2020. Sumskyi derzhavnyi pedahohichniy universytet im. A.S. Makarenka. Sumy, 2020. 21 p. [in Ukrainian].
3. Tormakhova A. Rymeik chy variatsii? Do problemy rozvytku suchasnoi muzychnoi kultury [Remake or variations? To the problem of the development of modern musical culture]. *Universytetska kafedra*. Kyiv: KNEU, 2015. № 4. pp. 7–17 [in Ukrainian].
4. Trynko O. «Earth, Wind And Fire»: spetsyfika vykonavskoi manery [Earth, Wind And Fire”: the specifics of the performing manner.]. *Materialy shchorichnoyi naukovopraktychnoyi internet-konferentsiyi profesors'ko-vykladats'koho skladu, doktorantiv, aspirantiv, mahistriv ta studentiv “Muzyka v dialozi z suchasnistiu: mystetski, pedahohichni, komunikatsiini aspekty muzychnoi kultury Ukrainy XXI stolittia”*. Kyiv: KNUKiM, 2020. pp. 214–216 [in Ukrainian].
5. Shapovalova R. Styl «retro» v ukrainskii populiarnii muzytsi (na prykladi pisni “Vershe” Kvitky Tsisyk) [The “retro” style in Ukrainian popular music (on the example of the song “Vershe” by Kvitka Tsisyk)]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk. Mizhvuzivskiy zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobitskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka*, 2021. Issue 44. Vol. 3. pp. 78–83 [in Ukrainian].
6. Iarkina I. Vokalno-instrumentalni ansambl u styli funk [Vocal-instrumental ensemble in funk style]: avtoref. kand. mystetstvoznavstva: 17.00.03 – Muzychne mystetstvo. Kharkiv, 2016. 19 p. [in Ukrainian].
7. Eco U. Innovation and Repetition: Between Modern and Post-Modern Aesthetics. *Daedalus*, 1985. Vol. 114, No. 4, pp. 161–184.